

POLITIET

KRIPOS

NCIS Norway
National Criminal Investigation Service

Tilrettelagte avhør av mennesker med utviklingshemming

KRISTIAN TANGEN,
politioverbetjent
Seksjon for seksuallovbrudd,
Taktisk etterforskningsavdeling,
KRIPOS

Agenda

- Presentasjon
- Politiets rolle ved mistanke om vold og overgrep
 - Tilrettelagte og sekvensielle avhør
- Bevisvurdering og strafferettssystemet
- Ved avdekking av overgrep
 - Forberedelser
 - Håndtering av akutte hendelser
 - Tilrettelegging for "bekymringssamtaler"
- Spørsmålstyper (gode, mindre gode og dårlige)

Avhør av utviklingshemmede - erfaringer?

- Undersøkelse om avhør av utviklingshemmede - pd og barnehus
 - > Få saker blir anmeldt
 - > Lite fokus på denne type saker
 - > Vanskelige strafferettslige vurderinger
 - > Mangel på kompetanse - i alle ledd
 - > Behov for tettere samarbeid og bedre informasjonsflyt
 - > Behov for spesialisering, går lang tid mellom hvert avhør - vanskelig å få erfaring
 - > Behov for tid - til forberedelser og til kontaktetablering med den utviklingshemmede
 - > Utviklingshemmede blir lett mistrodd, og det stilles oftere spørsmål ved deres troverdighet enn det gjøres ved funksjonsfriske

Antall avhør av utviklingshemmede: 2014 - 72

2015 - 109 (Totalt 4614)

POLITIET
KRIPOS

Politiets rolle

- Starter etterforskning etter mottatt anmeldelse
- Kan selv også anmelde og starte og etterforskning basert på mistanke om eks. vis vold og overgrep mot sårbare.
- Når det kommer til barn, har politiet meldeplikt til barnevernet, mens barnevernet kan velge om de vil melde mistanke om vold eller overgrep mot barn til politiet eller ei (unntak: avvergerplikten)
- En rekke aktuelle etterforskningsskritt kan gjennomføres
 - Avhør av alle som kan ha informasjon av betydning for saken (NB: Fritak fra verge eller fylkesmann)
 - Avhør av mistenkt
 - Avhør av den sårbare
 - Medisinsk undersøkelse
 - Bruk av tvangsmidler (pågripelse, ransaking, beslag)
- Påtalejurist i politiet vurderer hvilke tvangsmidler som kan benyttes

POLITIET
KRIPOS

Formålet med etterforskningen (strpl. § 226)

Skaffe til veie de nødvendige opplysninger for

- a) å avgjøre spørsmålet om tiltale
- b) å tjene som forberedelse for rettens behandling av spørsmålet om straffeskyld og evt. fastsettelse av reaksjon
- c) å avverge eller stanse straffbare handlinger
- d) å fullbyrde straff og andre reaksjoner
- e) å tjene som forberedelse for barneverntjenestens behandling av spørsmålet om det skal settes i verk tiltak ...
- f) å tjene som forberedelse for behandling i konfliktrådet

Er en bestemt person mistenkt, skal etterforskningen søke å klarlegge både det som taler mot og til fordel for ham

Etterforskningen skal gjennomføres så rask som mulig og slik at ingen unødig utsettes for mistanke eller ulempe

Tilrettelagte avhør

- Barn under 16 år, utviklingshemmede og andre særlig sårbare fornærmede og vitner
- 16 – 18 år ved incest
- Obligatorisk i saker som omhandler:
 - forsøk på eller overtredelser av seksuallovbrudd
 - kjønnslemlestelse
 - mishandling i nære relasjoner
 - drap
 - kroppsskade
- Kan også gjennomføres i saker om andre straffbare forhold dersom hensynet til den fornærmede eller vitnet tilsier det

- Ledes av politijurist
- Særlig skikket avhører
- Barnehus / kompetansesenter
- Så snart som mulig...
- Til bruk i etterforskningen, og den sårbares forklaring ved en evt. rettssak
- Lyd- og bildeopptak

Frister for gjennomføring: strpl. § 239 e.
1, 2 eller 3 uker.

Hovedregel: **Så snart som mulig etter mottatt anmeldelse.**

Raskt avhør kan være sentralt for å avdekke vold og seksuelle overgrep mot sårbare voksne og barn, forhindre nye overgrep og påse en rettferdig rettergang.

POLITIET

KRIPOS

NCIS Norway
National Criminal Investigation Service

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-12-s-20162017/id2517407/>

"Jeg tror de fleste som har opplevd vold opplever det som skummelt, for om de sier det til noen, kan de miste den de er glad i..."

"Jeg blir redd for at de jeg forteller det til, skal si det til den som ikke er så grei..."

"Voksne sier at barn ikke får lov til å slå. Noen burde si til de voksne også at det ikke er lov å slå..."

Formål - forskriften § 2

Et tilrettelagt avhør skal sikre at etterforskningen og straffeforfølgingen i saker der vitnet er barn eller en særlig sårbar voksen gjennomføres på en måte som tar hensyn til vitnets sårbarhet. Både vitnets og siktedes rettssikkerhet skal ivaretas.

DCM - Gamst og Langballe

1. Forberedende fase
2. Kontaktetablering
3. Innledende prosedyrer
4. Introduksjon til tema
5. Fri fortelling
6. Sondering
7. Avslutning

Kilder:

- *Barn som vitner. En empirisk og teoretisk studie av kommunikasjon mellom avhører og barn i dommeravhør. Utvikling av en avhørsmetodisk tilnærming.* Gamst og Langballe. (2004)
- *Den vanskelige samtalen. Barneperspektiv på barnevernarbeid. Kunnskapsbasert praksis og handlingskompetanse.* Langballe, Gamst og Jacobsen. (2010)
- *Profesjonelle barnesamtaler – Å ta barn på alvor.* Kari Trøften Gamst. (2011)

Sekvensielle avhør

Forberedende fase

1. sekvens:

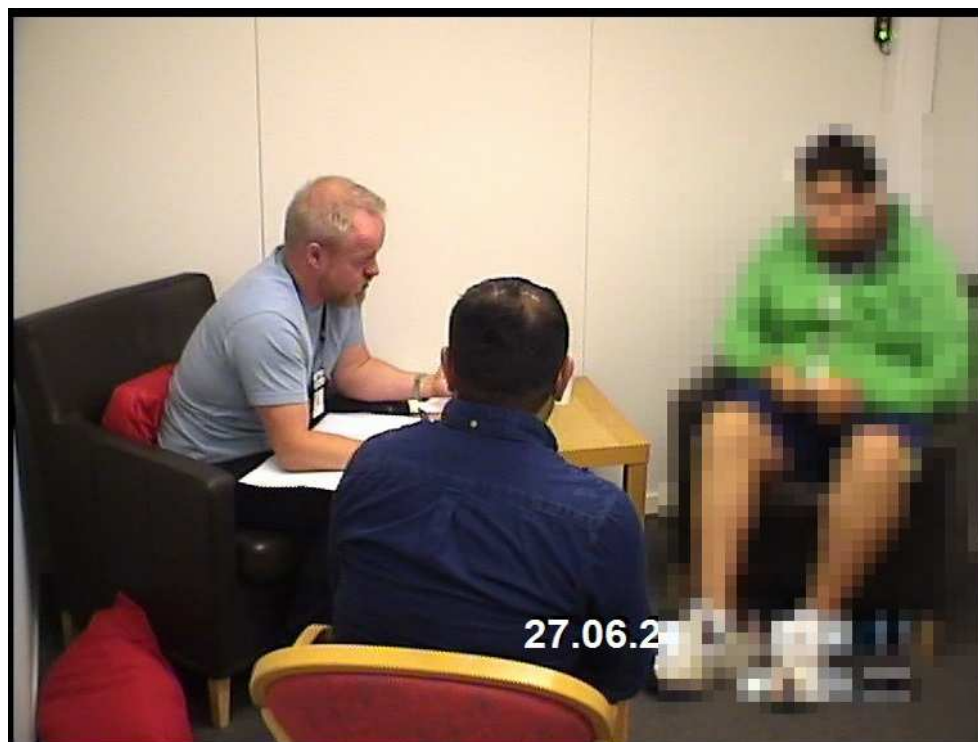
Kontaktetablering
Innledende prosedyrer

2. sekvens:

Introduksjon til tema
Fri fortelling
Sondering

3. sekvens (evt. 4. og 5...):

Mer sondering
Avslutning

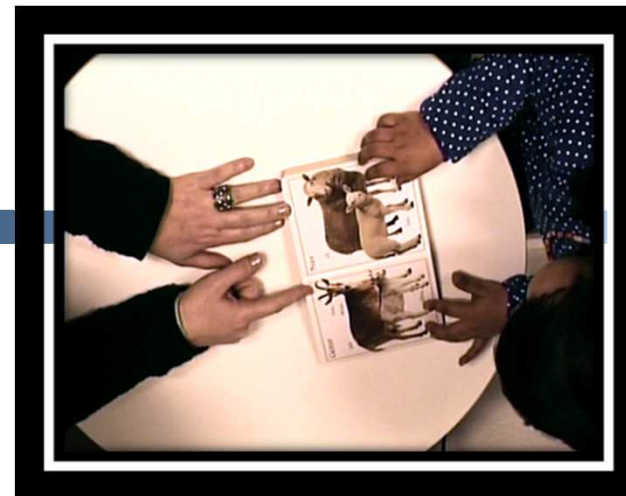

POLITIET
KRIPOS

Sekvensielle avhør

- Grundige forberedelser
- Mer kunnskap om de yngste (og andre sårbare)
- Romsligere rammevilkår
- Åpner for bruk av hjelpemidler
- Mer tid
- Flere pauser/kortere sekvenser
- Tett samarbeid og inkludering av barnefaglig kompetanse/kompetanse om utviklingshemmede og andre diagnoser
- Bedre muligheter til å endre strategi/retning underveis i avhøret

POLITIET
KRIPOS

NCIS Norway
National Criminal Investigation Service

Avhørsrommet.

POLITIET
KRIPOS

Bevisvurdering

- Den sårbares forklaring vurderes av påtaleansvarlig
- Ses i sammenheng med øvrig etterforskning i saken
- Skal være sikre på at en behandling i retten skal holde til en domfellelse...
- Ord mot ord
- Barn mot voksen eller
- utviklingshemmet mot normalt fungerende

- Fokus på alternative forklaringer
 - Misforståelse?
 - Påvirkning?
 - Fantasi?

Hva med avdekking av overgrep ?

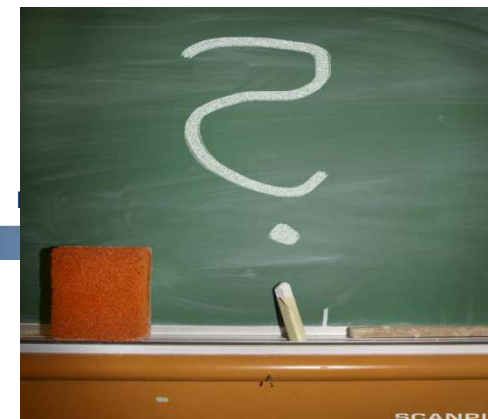
- Bevissthet om hva som er straffbart
 - Fysisk og psykisk vold mot sårbare
 - Vitne til vold i nær relasjon
 - Seksuelle overgrep
- Når den sårbare forteller (akutt) vs mistanke/bekymring (bedre tid)

I begge tilfeller: FORBEREDELSE!

- * Fokus på arbeidsplassen
- * Opplæring (at dere er her!)
- * Mentale forberedelser (hva gjør jeg hvis...)

POLITIET
KRIPOS

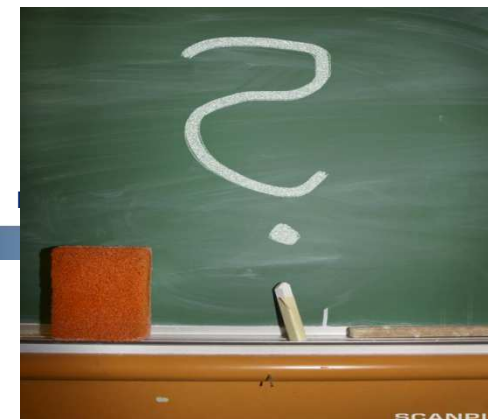
Spørsmålstilling

Gode, åpne og inviterende

- Lytt, vær stille, nikk, "javel..." vis at du er interessert i å høre mer
- "Ok, fortell meg mer (om det at...)"
- "Så det gjør Ole med deg – det vil jeg gjerne vite mer om"
- "Fortell meg sånn at jeg kan forstå hva som skjedde da"

Bruk av nøkkelord, gjentakelse og speiling

- "Du forteller meg at Ole gjør dumme ting med tissen din, fortell meg hva han gjør som er dumt"
- "... Ole blir sint sier du, og så da... (hva skjer da?)"
- "Jeg ser du gråter nå, fortell meg hva som gjør at du gråter når du tenker på at du skal til Ole etterpå i dag...?"

Spørsmålstilling

Fokuserte spørsmål (kan være nødvendige)

- "HVA skjedde da du var hjemme hos Ole...?"
- "HVOR var du da du så Ole slå Kari i går?"
- "HVEM var det som gjorde det mot deg?"
- "HVORDAN var det for deg da det skjedde?"

"Farlige" spørsmål

- "Har noen slått deg / tatt deg på tissen?" (ja/nei)
- "Hvem har gjort det, mamma eller pappa?" (alternativgivende)
- "Det må ha vært helt forferdelig vondt for deg!" (projiserende)

"Forbudte" spørsmål

- "Ole tar deg på tissen, gjør han ikke?" (ledende)
- "Jeg tror at det er sånn at Ole din slår deg jeg!" (ledende)

POLITIET
KRIPOS

Når en sårbar plutselig forteller (akutt)

Ofte når tema innført av voksne eller andre sårbare gir assosiasjoner og/eller en mulighet for å fortelle

"Min pappa slår meg og søsteren min"

"Ole, han TAR meg på tissen han!!"

Vurderinger:

- Kommentere her og nå (hvem andre er til stede...?), eller forsøke å få den sårbare på tomannshånd?
- Klar for å snakke om det nå, eller vente litt.. (ved behov for å konferere med en kollega, eller tenke deg om)

Når den sårbare plutselig forteller (akutt)

- "Ja vel. Det vil jeg gjerne høre mer om – fortell!"
- "Hmm, så pappaen din slår deg og søsteren din. Fortell meg mer om pappa og det at han slår?" (*forsøke å oppmuntre til fri fortelling/mer informasjon/utdyping av det som allerede er sagt*)

Fokus på handling

- HVA har skjedd
- HVEM har gjort det
- HVEM har det skjedd mot (evt. andre enn deg?)

"Vet du om pappa slår noen flere enn deg og søsteren din?" (*andre mulig fornærmede*)

"Nå har du fortalt om dette til meg, er det andre som vet?" (*andre mulig mistenkte og/eller viktige vitner*)

POLITIET
KRIPOS

Når den sårbare plutselig forteller (akutt)

- HVOR har det skjedd

"Jeg lurer på hvor på kroppen din pappa har slått deg" (*bevissikring*)

"Fortell meg hvor du og pappa var han slo" (*bevissikring*)

"Har det at pappa slår deg skjedd en gang eller flere ganger...?" (*relevant for vurdering av alvorlighetsgrad (aktuelt straffebud)*)

Vurder hele tiden hvor mye informasjon du må ha, og hvor mye spørsmål du må stille.

Lytt, bekreft og oppfordre til å fortelle mer, men ikke mas!

Avslutt på en god måte!

"Så fint at du fortalte meg dette. Når jeg hører at noen ikke har det bra/at noen slår slår eller gjør ting med de ikke har lov til, må voksne alltid si det til noen som virkelig kan hjelpe til sånn at det ikke skal skje mer..."

"Jeg må tenke litt på hva jeg skal gjøre nå, men jeg tror nok at flere etter hvert vil snakke med deg om det du har fortalt nå. Det tror jeg skal gå bra, for du var flink til å fortelle om dette til meg!"

POLITIET
KRIPOS

"Bekymringssamtale"

- Lag en arena for samtalen
- Forbered deg!
- Vær bevisst på formålet med samtalen

Kontaktetablering og tillitsbygging

Informasjon til den utsatte /forståelse for samtalen

"Du Per, i går sa du til meg at du var så redd for å dra til bestemor og bestefar i helgen. Jeg har tenkt på det etter at du sa det. Kanskje jeg kan finne ut av dette sammen med deg?"

Fortell meg hva som gjør at du er redd?"

"Fortell meg om bestefar"

"Fortell meg om bestemor"

POLITIET
KRIPOS

"Bekymringssamtale"

"Du Anne! I stad, under lunchen, sa du at pappa slår.
Jeg vil gjerne vite mer om det at pappa slår jeg! Fortell meg mer!..."

"Når du sier pappa slår, hvem er det han slår?"

"Har han slått før også, eller bare en gang"?

"Hvor på kroppen er det han slår?"

"Har du fått noen merker på kroppen din der pappa har slått? Kan jeg få se?"

"Slår pappa noen andre enn deg?"

"Er det noen andre enn meg som vet om at pappa slår deg?"

Følg opp mer fokuserte spørsmål med "fortell mer", "det vil jeg gjerne høre mer om" o.l.

POLITIET
KRIPOS

Oppsummering

- Vurder hvor mye informasjon du må ha for å kunne gå videre med saken (når er nok nok?)
- Lytt til barnets fortelling, bekreft, vær interessert og vis at du tåler å høre
- Vær bevisst på eget kroppsspråk og evt. reaksjoner på det barnet sier eller gjør
- Jo færre spørsmål om det barnet har fortalt, jo bedre...
- Avslutt på en god måte
 - "Takk for at du fortalte meg dette Ola, jeg har lurt veldig på hvorfor du har vært så mye lei deg, og nå forstår jeg litt bedre hvordan det er å være deg"
- Forsøk å gi litt informasjon om hva som skjer videre
 - "Jeg må snakke med noen andre voksne som er eksperter på å hjelpe barn for å vite hva som skjer nå..."
 - "Jeg tror nok at det er noen andre voksne som vil snakke med deg om dette også. Det tror jeg skal gå bra"

POLITIET
KRIPOS

- Vurder den utsattes sikkerhet
 - Risiko ved å sende den utsatte hjem til mulig overgriper
 - "Is i magen" og skynde seg langsam for å kunne oppnå best mulig resultat
- Ha en beredskapsplan
 - Hvem skal varsles
 - Hva skal gjøres
 - Hvor mye haster det

DOKUMENTASJON!! Så nøyaktig som mulig...

- Hvordan kom dette fram (settingen/evt. foranledning)
- Hva ble sagt av den utsatte
- Hvem hørte/var til stede
- Hva ble sagt og gjort av dem/de som hørte/var til stede

(Identifisering av mulige kilder til "forurensning"...)

Takk for oppmerksomheten!

Kripos: 23 20 80 00

kristian.tangen@politiet.no

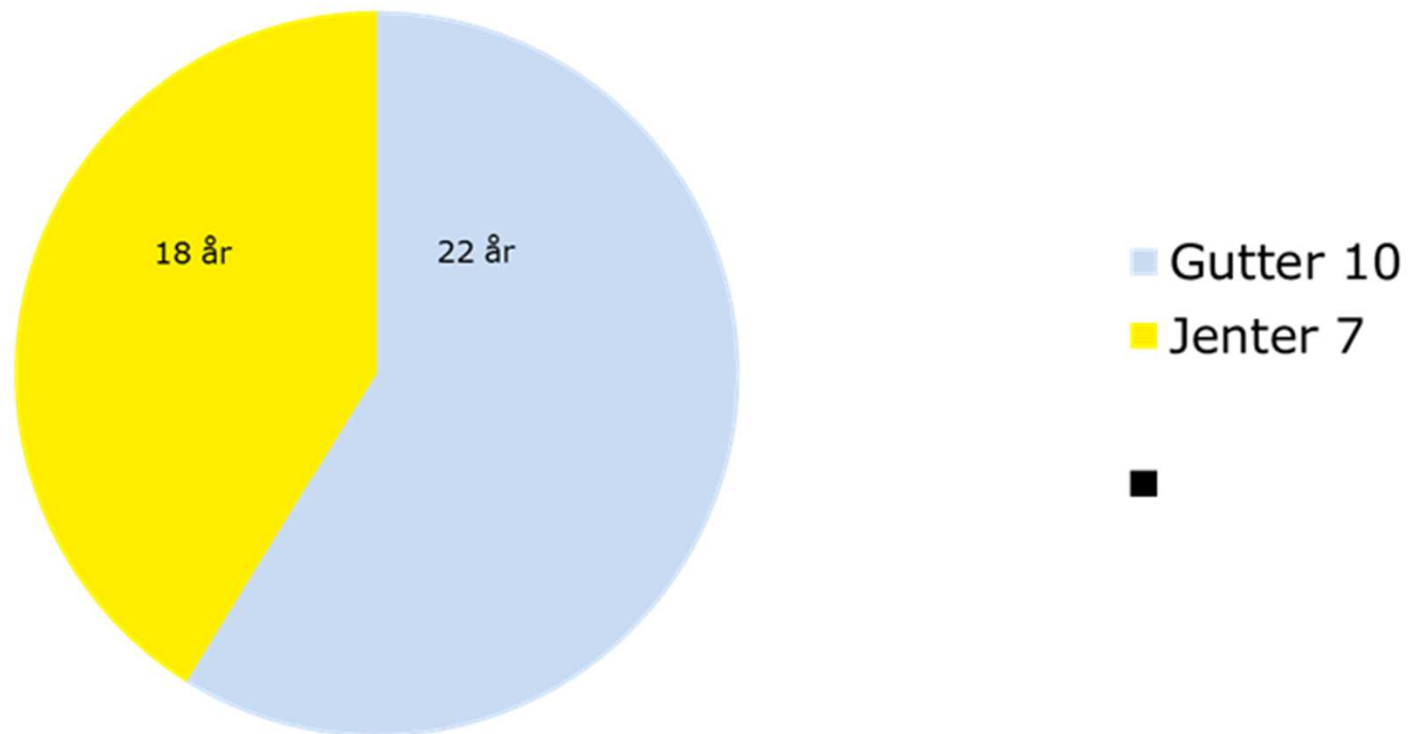

POLITIET

KRIPOS

NCIS Norway
National Criminal Investigation Service

17 avhør

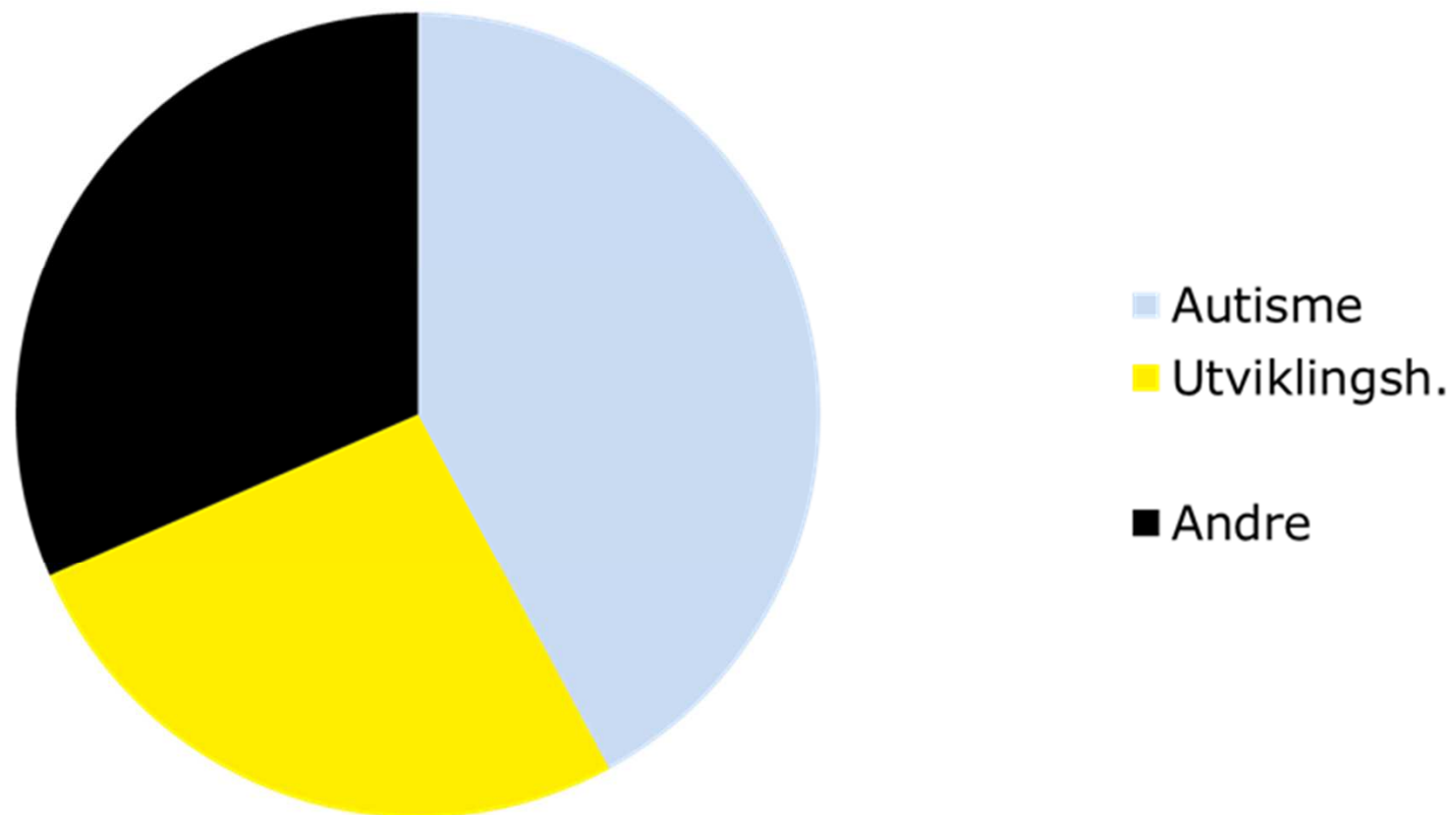

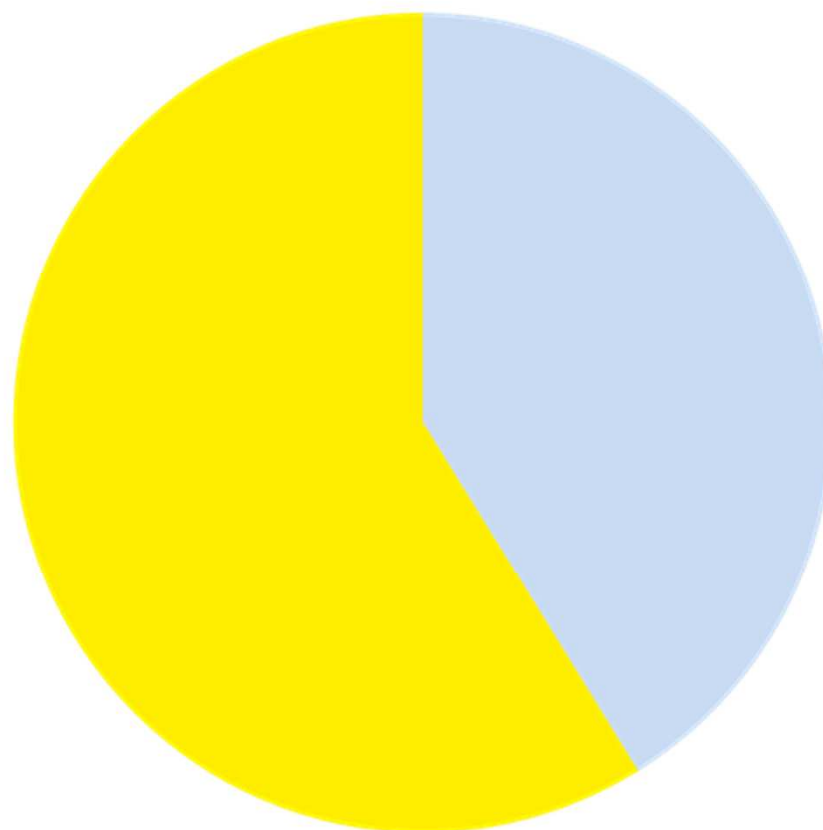

POLITIET

KRIPOS

NCIS Norway
National Criminal Investigation Service

■ Vold

■ SO

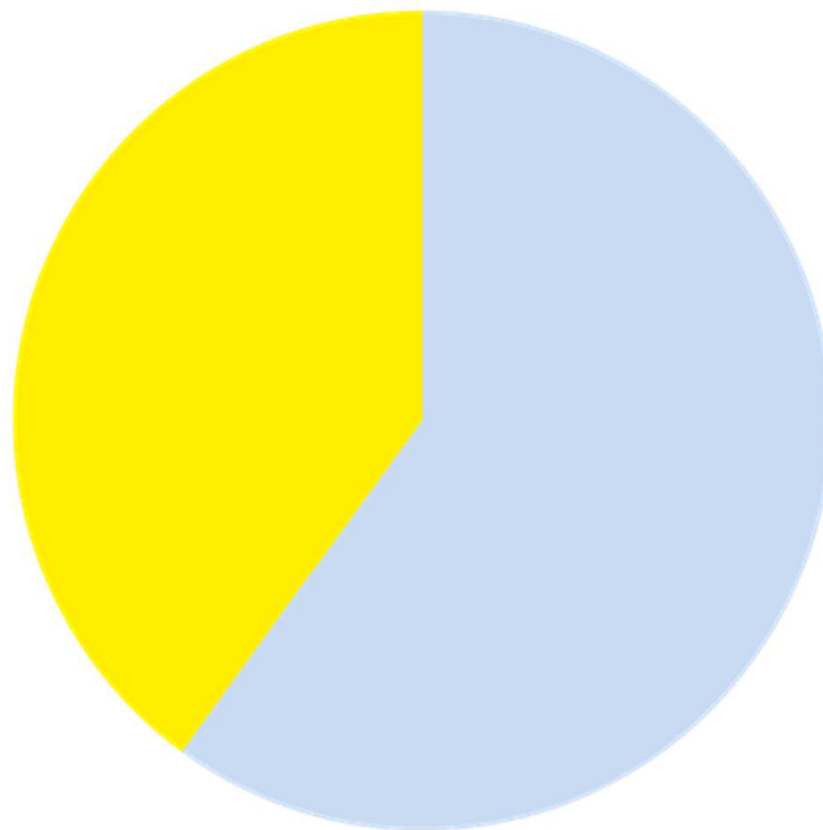

POLITIET

KRIPOS

NCIS Norway
National Criminal Investigation Service

■ Familien

■ Ikke Fam

